

## KRIVIČNO DELO SILOVANJA U PRAVU REPUBLIKE SRBIJE

REZIME: Osnovni cilj rada je prikaz krivičnog dela silovanja kao osnovnog dela u okviru grupe krivičnih dela protiv polne slobode. I pored činjenice da je ovo krivično delo nisko zastupljeno u statistikama ukupnog kriminala, visoka tamna brojka, teške posledice po žrtvu i brutalnost sa kojom se izvodi jedni su od razloga njegovog temeljnog proučavanja. U radu se obrađuje istorijski razvoj krivičnog dela silovanja u Srbiji, pojam i osnovne karakteristike u našem pozitivnopravnom krivičnom zakonodavstvu i statistički podaci koji se odnose na broj prijavljenih punoletnih lica, kao i broj osuđenih lica u periodu od 2007. do 2011. godine. Pored toga, u radu je prikazana i vrsta i visina kazni za osuđena lica, kao i starosna dob i pol žrtve krivičnog dela silovanja u istom periodu.

*Ključne reči: silovanje, prinuda, otpor, žrtva silovanja, zaprećena kazna.*

### Uvod

Istorija ljudskog roda je istorija neprestanih nepravdi i nasilništva muškaraca nad ženama, koji su za svoj najviši cilj imali uspostavljanje apsolutne tiranije, što je rezultat favorizovanja pola kao obeležja karaktera i socijalnodruštvenog statusa.<sup>1</sup> Društveno defavorizovan status žene i redukcija kulture koja je ženu svela na telo, kao na seksualni objekt, prva je činjenica kojoj ima da se zahvali za procvat kulture seksualnih nasilnika.<sup>2</sup> Krivično delo silovanja je delo koje se sastoji u prinudi na obljudu ili sa njom izjednačen čin drugog lica upotrebom sile ili pretnjom da će se neposredno napasti na život ili telo tog lica ili njemu bliskog lica.

---

\* Dipl. oficir policije, PU Niš, e-mail: ristici85@yahoo.com.

<sup>1</sup> Prelević S., (2012). O zločinu i kazni, *Pravo- teorija i praksa*, 29, (10–12), str. 95–106.

<sup>2</sup> Stojanović, J., (1988). Silovanje, Beograd, Pravni fakultet, str. 20.

U poslednjoj deceniji silovanje sve više zaokuplja pažnju javnosti, i to kako naučnih radnika, tako i laika. Rast interesovanja se može pripisati ženama koje su uklonile mističnost i mitove oko silovanja, organizovale razne vrste pomoći silovanim ženama, kao i ženama koje su žrtve nasilja. Ne treba zapostaviti doprinos anonimnih žrtava koje su smogle snage da prijave krivično delo silovanja i da istraju na putu istine i pravde. Isto tako, treba istaći doprinos kriminologije koja je dala određeno mesto ovim devijacijama, kao i viktimologije koja je doprinela drugačijem gledanju na žrtve silovanja.<sup>3</sup>

Savremena istraživanja pokazala su da se, uprkos rasprostranjenom ve-rovanju da se silovanje najčešće vrši od strane žrtvi nepoznatih lica, najveći broj silovanja se vrše od strane lica koja su sa žrtvom bila u nekom odnosu ili su je bar površno poznavala pre toga.<sup>4</sup>

## **Krivično delo silovanja u pozitivnom pravu Republike Srbije**

Najpoznatije i bez sumnje najznačajnije, po zaprećenoj kazni najteže krivično delo iz sfere seksualnih delikata, jeste silovanje. Krivično delo silovanja svrstano je u krivična dela protiv polne slobode predviđena u glavi osamnaestoj posebnog dela Krivičnog Zakonika Republike Srbije.<sup>5</sup> Polazeći od naziva glave Krivičnog zakonika u koje je svrstano krivično delo silovanja može se zaključiti da je zaštitni objekt kod ovog krivičnog dela pravo na slobodan izbor partnera u cilju istovremenog, obostranog zadovoljenja seksualnog nagona. Dakle, zaštitni objekat kod ovog krivičnog dela je dobrovoljnost o izboru partnera za stupanje u seksualni (polni) odnos. Polni odnos spada u najintimniju sferu čovekove ličnosti. On je izraz čovekove biološke potrebe i osećajne sfere koja je u osnovi slodode odlučivanja. Na osnovu osećajne sfere svaka normalna i zrela ličnost odlučuje da li će, kada i s kim stupiti u polni odnos. Svaka prinuda na polni odnos sa neželjenom osobom i uopšte protiv želje nekog lica predstavlja jedan od najtežih i najodvratnijih napada na ličnost nekog lica, jer polna sloboda je u osnovu moralne i ljudske slobode uopšte.<sup>6</sup>

---

<sup>3</sup> Bošković, A., (2003). Krivičnopravni aspekti krivičnog dela silovanja. *Bezbednost*, 45 (6), str. 950.

<sup>4</sup> Detaljnije videti: Smith, L., (1989). Concerns about rape, London, Home office, research study 106, p. 17; Lioyd, G., Walmsley, R., (1989). Changes in rape offences and sentencig, London, Home office, research study 105, pp. 10–11.

<sup>5</sup> *Službeni glasnik RS*, br. 85/05, 88/05 – ispr., 107/05 – ispr., 72/09, 111/09 i 121/12.

<sup>6</sup> Jovanović, LJ., Jovašević, D., (1995). Krivično pravo II: posebni deo, Beograd, Policijska akademija, str. 211.

Član 178, stav 1 KZ RS predviđa: „Ko prinudi drugog na obljubu ili sa njom izjednačen čin upotrebom sile ili pretnjom da će neposredno napasti na život ili telo tog ili njemu bliskog lica, kazniće se zatvorom od tri do dvanaest godina.”

U odnosu na pređašnje zakonodavno rešenje<sup>7</sup> evidentne su određene razlike koje se tiču kako pola učinioca i žrtve, tako i njihovog bračnog odnosa. Naime, sada i izvršilac i pasivni subjekt mogu biti lica oba pola, bez ograničenja po pitanju bračne zajednice. Druga razlika tiče se radnje izvršenja. Naime, osnovni oblik silovanja sada obuhvata i neki drugi, sa obljubom izjednačen čin, čime se obuhvata radnja dotadašnjeg krivičnog dela protivprirodnog bluda, koje više nije predviđeno kao posebno krivično delo.

## Radnja izvršenja krivičnog dela silovanja

Silovanje je dvoaktno, nepravo složeno krivično delo, koje obuhvata upotrebu prinude i vršenje obljuje<sup>8</sup> ili drugog polnog akta koji se može izjednačiti sa obljubom.<sup>9</sup> Između prinude i obljuje mora postojati povezanost; prinuda treba da se vrši u cilju obljuje.<sup>10</sup> Dakle, radnja izvršenja ovog krivičnog dela sastoji se u činjenju, pa silovanje spada u grupu komisivnih delikata (*delictum commissivum*). Radnja ovog krivičnog dela, gledano spolja, deluje kao sastavak dva različita akta, s obzirom na njihovu pravnu prirodu. Međutim, ona je kompleks dveju delatnosti a nikako njihov prost zbir. Otuda je radnja dela sinteza ovih akata, pri čemu kriminalnost izvire iz prinude, budući da obljava po sebi nije kriminalna; ona je motivisana prirodnom individualnom potrebom i nije asocijalni akt. Ona je završna radnja (*peractio*) kojom se delo smatra dovršenim.<sup>11</sup>

<sup>7</sup> Videti: Član 103, stav 1 Krivičnog zakona Socijalističke Republike Srbije, *Službeni glasnik SRS*, br. 26/77, 28/77, 43/77, 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 42/89 i 21/90, *Službeni glasnik RS*, br. 16/90, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/02, 11/02.

<sup>8</sup> Obljuba u klasičnom smislu predstavlja prodiranje muškog polnog organa u ženski polni organ.

<sup>9</sup> Polazeći od zakonskog teksta („i sa njom (obljubom) izjednačen čin“) radnje izvršenja krivičnog dela silovanja obuhvataju i: a) prodiranje muškog polnog organa u usta oštećenog; b) prodiranje muškog polnog organa u anus. Detaljnije videti: Cvetković, V., (2006). Krivično delo silovanja iz člana 178 KZ RS u: Dragiša Slijepčević, et al. (urednik) Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Srbije 2, Beograd, Intermeks, str. 79; Stojanović, S., Perić, O., (2006). Krivično pravo: posebni deo, Beograd, Pravna knjiga, str. 100.

<sup>10</sup> Lazarević, L.J., (2011). Komentar Krivičnog zakonika, Beograd, Pravni fakultet Univerziteta Union, str. 614.

<sup>11</sup> Memedović, N., (1988). Krivično delo silovanja u jugoslovenskom pravu, Beograd, Naučna knjiga, str. 148.

Prinuda je upotreba sile ili kvalifikovane pretnje da će se neposredno na-  
pasti na život ili telo tog lica ili njemu bliskog lica,<sup>12</sup> kako to i zakon navodi.

Sila je, u krivičnopravnom smislu, upotreba fizičke (telesne ili mehanič-  
ke) snage prema drugom licu da bi se ovaj prinudio da nešto učini ili ne učini.<sup>13</sup>  
Konkretno, kod krivičnog dela silovanja sila se primenjuje u cilju savlađivanja  
otpora ženskog lica radi izvršenja nasilne oblube. Inače, sila može biti apso-  
lutna (materijalna) i kompulzivna (psihička, moralna). Da bi se izvršilo krivč-  
no delo silovanja ne traži se apsolutna sila, ali isto tako nije dovoljna ni svaka  
sila. Sila treba da bude takva da je podobna da slomi otpor silovane osobe.<sup>14</sup>

Apsolutna sila podrazumeva upotrebu fizičke snage protiv žrtve silova-  
nja. Bitno je istaći da se radi o neodoljivoj fizičkoj snazi, prema kojoj je mo-  
gućnost voljnog delovanja žrtve isključena (npr., vezivanje, onesveščivanje).  
S druge strane, pod kompulzivnom silom se podrazumeva sila kojom se deluje  
na stvaranje volje prinuđene osobe u određenom pravcu. Za razliku od apso-  
lutne, kompulzivna sila nije neodoljiva, već se sastoji u izboru između dva  
preteća zla. Takođe, tzv. psihička sila može biti usmerena neposredno na život  
ili telo napadnute osobe, ili posredno, kad se stavlja u izgled neposredni napad  
na život ili telo njoj bliske osobe (npr., nanošenje bolova ili drugih fizičkih  
patnji prema detetu ili bliskom srodniku). U svakom slučaju, sila se javlja kao  
najčešći vid prinude kod krivičnog dela silovanja. U vezi sa tim, neophodno je  
uvek utvrditi intenzitet sile kao oblika prinude, jer od toga zavisi procena da  
li je obluba izvršena uz pristanak osobe ili protiv njene volje.<sup>15</sup> Najzad, treba  
istaći i da se upotreba hipnoze i omamljujućih sredstava, takođe, podrazume-  
va pod pojmom sile.<sup>16</sup> Hipnoza se smatra apsolutnom silom<sup>17</sup> u smislu što je  
žrtva ovom prilikom paralizovana ili joj je vidno smanjena svesna i voljna  
sposobnost, pa je samim tim mogućnost voljnog delovanja žrtve isključena.  
S druge strane, pod omamljujućim sredstvima se podrazumevaju raznorazne

---

<sup>12</sup> Videti: Jovanović, L.J., Jovašević, D. op. cit. str. 221; Mitrović, G., (1997). Krivično pravo: po-  
sebni deo, Beograd, Viša škola unutrašnjih poslova, str. 216.

<sup>13</sup> Pravna enciklopedija (1985). Beograd, Savremena administracija, str. 1502.

<sup>14</sup> Tahović, J., (1953). Krivično pravo: posebni deo, Beograd, Naučna knjiga, str. 168; Atanacko-  
vić, D., (1981). Krivično pravo: posebni deo, Beograd, Privredna štampa, str. 268.

<sup>15</sup> O tome kakva sila treba da bude prilikom izvršenja silovanja govori i presuda Vrhovnog suda  
Srbije KŽ I – 1915/72 koja kaže: „Upotreba sile radi izvršenja nasilne oblube ne mora da bude  
uvek takva da ostavlja fizičke tragove u obliku telesne povrede na telu ženskog lica, već je do-  
voljna sila takvog intenziteta kojom se, i pored toga što ona ne ostavlja tragove na telu oštećene,  
ipak savlađuje njen otpor“. Blagojević, B., (1996). Aktuelna sudska praksa iz krivičnog prava,  
Beograd, Poslovni biro, str. 44.

<sup>16</sup> Videti: Jovanović, Ž. op. cit. str. 113; Lazarević, L.J., (1993). Krivično pravo: posebni deo, Beo-  
grad, Savremena administracija, str. 177.

<sup>17</sup> Jovanović, L.J., Jovašević, D. op. cit. str. 221; Mitrović, G. op. cit. str. 217.

supstance (alkohol, opojne droge itd.) koje žrtvu mogu dovesti u stanje koje je čini nesposobnom za otpor. Primena hipnoze se retko sreće, dok je primena omamljujućih sredstava znatno pogodnija za izvršenje silovanja. Na kraju još treba istaći, da na strani izvršioca uvek mora postojati svest i volja da se omamljujuća sredstva daju da bi se ženska osoba onesposobila za protiviljenje obljudi.<sup>18</sup>

Krivično delo silovanja može se izvršiti i pretnjom. Pretnja jeste oblik psihičke prinude i ona postoji kada se nekome stavlja u izgled nanošenje zla, kako bi se na taj način uticalo na njegovu slobodu odlučivanja.<sup>19</sup> Ovde se radi o kvalifikovanoj pretnji jer se pasivnom subjektu najavljuje posledica smrti ili telesne povrede. Dakle, potrebno je da je pretnja upravljena na život ili telo žrtve ili njoj bliskog lica. U vezi sa tim, postavlja se pitanje koja se lica mogu smatrati bliskim. Svakako da se pod bliskim licima podrazumevaju srodnici u pravoj liniji i braća i sestre. Međutim, s jedne strane treba imati u vidu da je krug bliskih lica znatno širi, ali s druge strane treba biti oprezan i ne dozvoliti da se ovaj krug lica beskonačno širi. Sve ovo navodi na zaključak da odgovore na ovakva pitanja treba davati od slučaja do slučaja i na osnovu konkretnih okolnosti. Veoma bitna činjenica za postojanje pretnje jeste da nju (pretnju) žrtva u konkretnom slučaju, na osnovu svih okolnosti, doživljava kao ozbiljnu, tj. da doživljava ozbiljan strah. S druge strane, potpuno je irelevantno da li izvršilac misli da ozbiljno ostvari pretnju ili da li je uopšte u mogućnosti da je kao takvu ostvari. Tako npr., ako izvršilac žrtvi zapreti praznim pištoljem da će je ubiti ukoliko bude vrištala ili zvala u pomoć, ozbiljna pretnja će postojati ako u konkretnom slučaju oštećena nije znala da se radi o praznom pištolju.<sup>20</sup> Ozbiljnost pretnje se ceni sa stanovišta pasivnog subjekta, a ne izvršioca.<sup>21</sup>

Primena sile i pretnje pretpostavljaju pružanje otpora od strane pasivnog subjekta. Ako nema otpora pasivnog subjekta, nema ni ovog krivičnog dela.<sup>22</sup> Dakle, nema ovog krivičnog dela ako lice pristaje na obljudu ili se samo verbalno izjašnjava protiv obljudbe, ali iz ponašanja proizilazi da se sa njom saglašava. Nije relevantan ni simboličan otpor. Otpor treba da bude stvaran, ozbiljan i trajan.<sup>23</sup> Otpor je stvaran kada se neprihvatanje obljudbe izražava,

<sup>18</sup> Bošković, A. op. cit. str. 953.

<sup>19</sup> Pravna enciklopedija, op. cit. str. 1286; Uporediti: Đurđić, V., Jovašević, D., (2010). Krivično pravo: posebni deo, Beograd, Nomos, str. 73.

<sup>20</sup> Bošković, A. op.cit. str. 954.

<sup>21</sup> Đurđić, V., Jovašević, D. op. cit. str. 73.

<sup>22</sup> Ibid.

<sup>23</sup> Mitrović, G. op. cit. str. 217; Lazarević, L.J., Komentar Krivičnog zakonika, str. 615. Međutim, postoje autori koji na drugačiji način tumače pitanje otpora: Zahtev da otpor uvek postoji i to otpor jakog intenziteta predstavlja restriktivno tumačenje pojma sile i za rezultat ima neo-

ne samo verbalno – rečima, već i fizičkim suprotstavljanjem. Dakle, pasivni subjekt se suprotstavlja obljudi braneći se od napadača.<sup>24</sup> Ozbiljan je onaj otpor ako se njime ne simulira stid ili nešto drugo, već je izraz čvrste odluke da se izbegne polni odnos sa tom osobom.<sup>25</sup> Otpor je trajan kada se pruža od momenta preduzimanja prinude do savladavanja otpora pasivnog subjekta,<sup>26</sup> odnosno da momenta kada je delo svršeno.<sup>27</sup>

U svakom slučaju, pitanje da li je postojao ozbiljan, stalan i trajan otpor ili nije, jeste jedno faktičko pitanje koje bi trebalo rešavati od slučaja do slučaja uzimajući u obzir sve relevantne okolnosti vezane za konkretnu situaciju. Tu se pre svega misli na okolnosti vezane za vreme i mesto izvršenja dela, uzrasta i fizičke konstitucije žrtve, broja napadača i njihove fizičke konstitucije itd.

## **Pasivni subjekt silovanja**

Kod krivičnog dela silovanja pasivni subjekt jeste bilo koje lice bez obzira na status i svojstva tog lica, ili bilo koje druge okolnosti koje se na njega odnose.<sup>28</sup> Ni činjenica da je izvršilac održavao seksualne odnose sa tim licem ili živio u vanbračnoj zajednici, ili pak da se radi o licu sa kojim je izvršilac u braku ili bračnoj zajednici, ne isključuju postojanje ovog krivičnog dela.<sup>29</sup> U ovim slučajevima, trebalo bi jedino više pažnje prilikom utvrđivanja presudne okolnosti, a to je da li je obluda ili sa njom izjednačen čin izvršen protiv volje pasivnog subjekta, odnosno upotrebom sile ili pretnje.<sup>30</sup>

---

pravdano sužavanje kriminalne zone kod krivičnog dela silovanja. Uostalom, to nije sporno kod drugih krivičnih dela koja se, takođe, vrše upotrebom sile, a nema opravdanja da se u tom pogledu kod silovanja pravi izuzetak. Za pojam sile ili pretnje bitno je da su one upravljene na to da se onemoguću voljno delanje nekog lica, da ono nešto čini ili trpi protiv svoje volje. Lice prema kojem je usmerena prinuda treba da se protivi tome, ali to ne znači da se protivljenje uvek mora manifestovati u davanju fizikog otpora određenog intenziteta, pogotovo ne u davanju stalno optora u toku trajanja oblube, ili sa njom izjednačenog čina, jer žrtva može iz raznih razloga prestati sa davanjem otpora, a da to ipak ne znači njeno naknadno sglašavanje, odnosno pristanak. Međutim, u slučajevima u kojima je otpor izostao, sud je dužan da sa posebnom pažnjom utvrdi da li je primenjena sila. Stojanović, S., Perić, O. op cit. str. 101–102.

<sup>24</sup> Đurđić, V., Jovašević, D. op. cit. str. 73; Mitrović, G. op. cit. str. 217; Lazarević, Lj., Komentar Krivičnog zakonika, op. cit. str. 615.

<sup>25</sup> Čejović, B., (2002). Krivično pravo: posebni deo, Beograd, Srpsko udruženje za krivično pravo, str. 229

<sup>26</sup> Đurđić, V., Jovašević, D. op. cit. str. 73.

<sup>27</sup> Lazarević, Lj., Komentar Krivičnog zakonika, op. cit. str. 616.

<sup>28</sup> Osim što su isključena mlađa lica od četrnaest godina, kao i maloletna lica kod osnovnog oblika silovanja.

<sup>29</sup> I prostitutka može biti pasivni subjekt.

<sup>30</sup> Stojanović, S., Perić, O. op. cit. str. 103–104.

## Izvršilac i krivica kod krivičnog dela silovanja

Izvršilac krivičnog dela silovanja može biti svako lice koje prinudom vrši obljubu ili sa njom izjednačen akt. Znači, izvršilac ovog krivičnog dela može biti i žensko i muško lice. To važi i za pasivne subjekte. Dakle, izvršioци dela mogu biti lica istog ili različitog pola u odnosu na lice nad kojim se delo vrši. Problem je da li istovremeno i izvršilac i pasivni subjekt mogu biti ženska lica (lezbejstvo). Lezbejstvo u načelu nije inkriminisano kao krivično delo, a ako se vrši upotrebom sile ili pretnje, pre bi se moglo raditi o nekom obliku prinude.<sup>31</sup>

Ako već težimo eliminisanju diskriminacije, i ako već koristimo volju kao element koji je relativan u presuđivanju da li postoji ili ne postoji silovanje, onda i lezbejstvo ne treba isključivati iz lanca silovanja. Ne vidim, u čemu je razlika u posledicama silovanja kada su osobe muškog pola u odnosu na situaciju kada su one ženskog pola.

Sporno je da li je faktički moguće da izvršilac bude žena, a pasivni subjekt muškarac. Činjenica da žene ne samo fizički, nego i psihički nisu sklone seksualnoj agresiji, ipak ne isključuju sasvim ovu mogućnost. Treba imati u vidu da delo u tom slučaju može ostati u pokušaju, kao i da se delo može učiniti upotrebom omamljujućih sredstava protiv volje muškarca kao pasivnog subjekta, sigurno je da iz ovih razloga, kao i iz drugih razloga (teško je očekivati da će muškarac prijaviti da je silovan od strane žene), ovo pitanje neće imati skoro nikakav praktični značaj. Uostalom, rešenje koje ne pravi razliku između pola izvršioca i žrtve bilo je pre svega posledica izjednačavanja silovanja i ranijeg krivičnog dela protivprirodnog bluda, a manje želje zakonodavca da inkriminiše i silovanje muškarca od strane žene. Ovo pitanje, čini se, može imati izvestan praktični značaj kod lakšeg oblika silovanja.<sup>32</sup>

Silovanje se može izvršiti samo sa umišljajem<sup>33</sup> koji, pored ostalih bitnih obeležja, mora da obuhvata i svest da se obljuba ili drugi sa njom izjednačen čin vrši protiv volje pasivnog subjekta upotrebom sile ili pretnje.<sup>34</sup>

Za osnovni oblik krivičnog dela silovanja propisana je kazna zatvora od tri do dvanaest godina (član 178, stav 1 KZ RS).

<sup>31</sup> Lazarević, Lj., Komentar Krivičnog zakonika, op. cit. str. 617.

<sup>32</sup> Stojanović, S., Perić, O. op. cit. str. 104

<sup>33</sup> Videti: Đurđić, V., Jovašević, D. op. cit. str. 74; Jovanović, Lj., Jovašević, D. op. cit. str. 213; Čejović, B., (1980). Krivično pravo – posebni deo, Beograd, Privredna štampa, str. 219; Stojanović, S., Perić, O. op. cit. str. 104; Lazarević, Lj., Krivično pravo – posebni deo, op. cit. str. 179; Lazarević, Lj., Komentar Krivičnog zakonika, op. cit. str. 617; Mitrović, G. op. cit. str. 218

<sup>34</sup> Stojanović, S., Perić, O. op. cit. str. 104

## Kvalifikovani oblici krivičnog dela silovanja

Prema Krivičnom zakoniku Republike Srbije postoje jedan lakši oblik i dva teža oblika krivičnog dela silovanja.

Za razliku od osnovnog oblika krivičnog dela silovanja gde se prinuda manifestuje u sili ili kvalifikovanoj pretnji, kod lakšeg oblika se radi o pretnji koja će za pasivnog subjekta ili za njemu blisko lice otkriti nešto što bi škodilo njegovoj časti ili ugledu, ili pretnji nekim drugim teškim zlom. U prvom slučaju radi se o svojevrsnom obliku ucene, dok u drugom slučaju zakon koristi generalnu klauzulu „neko drugo teško zlo”. Taj pojam treba tumačiti tako da se, s jedne strane ne radi o onome čime se pretilo kod osnovnog oblika silovanja, a s druge strane da se radi o pretnji takvim zlom koje je po težini podobno da prinudi pasivnog subjekta na obljudu, ili neki drugi sa njom izjednačen čin. To može biti i pretnja da će se napasti na život ili telo, ali ne neposredno nego posle izvesnog vremena, ali se može odnositi i na neka druga dobra pasivnog subjekta kao što je imovina veće vrednosti.<sup>35</sup> I ovo delo se sastoji iz dvoaktne radnje:

1. prinuđivanja drugog lica pretnjom da će se za to ili njemu blisko lice otkriti nešto što može škoditi njihovoj časti i ugledu (poseban oblik ucene) ili pretnjom nanošenja drugog teškog zla i
2. obljudbe ili sa njom izjednačenog čina.<sup>36</sup>

Krivični zakonik Republike Srbije propisuje za lakši oblik silovanja zatvorsku kaznu od dve do deset godina (član 178, stav 2).

Krivično delo silovanja ima dva teža oblika.

Kod prvog težeg oblika silovanja prisutne su sledeće kvalifikatorne okolnosti:

1. nastupanje teške telesne povrede pasivnog subjekta;<sup>37</sup>
2. ako je delo izvršeno od strane više lica;<sup>38</sup>

---

<sup>35</sup> Ibid., 105

<sup>36</sup> Đurđić, V., Jovašević, D. op. cit. str. 74

<sup>37</sup> Ovaj oblik krivičnog dela kvalifikovan je težom posledicom i za krivicu učinioa potrebno je da ta posledica bude obuhvaćena njegovim nehatom. Ako je učinilac postupao umišljajno u odnosu na ovu posledicu, postojaće sticaj između osnovnog oblika silovanja i teške telesne povrede.

<sup>38</sup> Okolnost da se silovanje vrši od više lica mora biti obuhvaćena umišljajem izvršioca. Svaki učinilac u obljudbi odgovara kao izvršilac ovog dela, i on mora biti svestan da osim njega prinudnu obljudbu ili sličan akt vrši u isto vreme i drugo lice. Ovo delo je poznato kao tzv. grupno silovanje, i pri tome najčešće postoji prethodni dogovor više lica da siluju istu osobu, ali odluka o silovanju može nastati i kasnije.

3. ako je delo izvršeno na naročito svirep ili naročito ponižavajući način;<sup>39</sup>
4. ako je delo izvršeno prema maloletniku (kvalifikovana okolnost je uzrast pasivnog subjekta od 14 do 18 godina u vreme vršenja dela), i
5. ako je delo za posledicu imalo trudnoću. Trudnoća se nalazi u uzročno-posledičnoj vezi sa preduzetom radnjom obljube u odnosu na koju učinilac postupa sa nehatom.<sup>40</sup>

Propisana kazna za prvi teži oblik silovanja je kazna zatvora od pet do petnaest godina (član 178, stav 3 KZ RS).

Drugi teži oblik krivičnog dela silovanja postoji ako su njegovi osnovni i lakši oblik imali za posledicu smrt lica prema kome je delo izvršeno ili ako je delo učinjeno prema detetu, odnosno licu mlađem od 14 godina.<sup>41</sup> U odnosu na smrt pasivnog subjekta učinilac mora da postupa sa nehatom i ona mora biti u uzročno posledičnoj vezi sa preduzetom silom ili sa pružanjem otpora pasivnog subjekta. Uzrast pasivnog subjekta treba da je obuhvaćen svešću učinioca.<sup>42</sup>

Propisana kazna za drugi teži oblik silovanja jeste kazna zatvora od najmanje deset godina (član 178, stav 4 KZ RS).

## Statistički podaci za krivično delo silovanja

Pretpostavlja se da je tamna brojka krivičnog dela silovanja kod nas ogromna, jer ni društvo, ni krivičnoprocesni mehanizmi ne pružaju adekvatnu pomoć i podršku žrtvama. Konzervativna sredina, neobrazovanost, opšte

<sup>39</sup> Iako je svako silovanje svirepo i ponižavajuće postupanje sa pasivnim subjektom, ovde su obuhvaćeni oni slučajevi kada ta svirepost u znatnoj meri prelazi granice koje su normalne kod ovog dela, kad se pretvara u fizičko i psihičko mučenje žrtve, kad se žrtva maltretira, teško se vređa njeno dostojanstvo. Naročita svirepost može proizilaziti iz same prirode i intenziteta sile koja je upotrebljena za slamanje otpora, ili iz kasnijih postupaka učinioca dela. Takav bi slučaj postojao npr. kad se ženi u cilju silovanja nanose teški bolovi (čupanje kose, zavrtnje ruke, šamaranje, udaranje i sl.), ili se ona fizički i psihički muči za vreme silovanja (štipanje, gašenje cigareta na njenom telu i sl.). Silovanje na naročito ponižavajući način postoji npr. kad se vrši u prisustvu drugih lica, a naročito u prisustvu članova porodice žrtve, kad se preko žrtve mokri ili se posipa prljavim tečnostima, kad se žrtva prinuđuje da pre započinjanja obljube peva, igra, ili na drugi način „zabavlja” učinioca dela i sl. Ovaj oblik krivičnog dela kvalifikovan je načinom izvršenja, i ta način mora biti obuhvaćen umišljajem učinioca. Detaljnije videti: Lazarević, Lj., Komentar Krivičnog zakonika, op. cit. str. 618–619

<sup>40</sup> Đurđić, V., Jovašević, D. op. cit. str. 74

<sup>41</sup> Lazarević, Lj., Komentar Krivičnog zakonika, op. cit. str. 619.

<sup>42</sup> Đurđić, V., Jovašević, D. op. cit. str. 74–75.

odsustvo empatije samo su neki od faktora koji utiču na to da žrtve, zaista retko prijavljuju krivična dela ovog tipa.

U Republici Srbije je, u periodu od 2007 do 2011. godine prijavljeno ukupno 752 punoletna lica za krivično delo silovanja.<sup>43</sup> Od tog broja 357 punoletnih lica je proglašeno krivim, a protiv ostalih lica je odbačena prijava ili obustavljena istraga.

Kada je u pitanju polna struktura lica koja su osumnjičena za krivično delo silovanja u devet slučajeva se radilo o osobama ženskog pola i to: 2007. godine šest lica, a 2008., 2010., i 2011. godine po jedno lice. Kao žrtve odnosno oštećeni kod krivičnog dela silovanja se u periodu od 2007. do 2011. godine u 15 slučajeva javlja muškarac (2008. godine šest, 2009. godine jedan, 2010. i 2011. godine po četiri), a u ostalim su oštećeni osobe ženskog pola. Starosna struktura oštećenih po godinama izgleda ovako:

- 2007. godina – u četiri slučaja su lica mlađa od 14 godina, u devet slučajeva su lica od 14 do 18 godina, a ostali oštećeni su stariji od osamnaest godina;
- 2008. godine – u dva slučaja su lica mlađa od 14 godina, u deset slučajeva su lica od 14 do 18 godina, a ostali oštećeni su stariji od osamnaest godina;
- 2009. godine – u sedam slučajeva su lica mlađa od 14 godina, u 19 slučajeva su lica od 14 do 18 godina, a ostali oštećeni su stariji od osamnaest godina;
- 2010. godine – u jednom slučaju je lice mlađe od 14 godina, u 17 slučajeva su lica od 14 do 18 godina, a ostali oštećeni su stariji od osamnaest godina;
- 2011. godine – u pet slučajeva su lica mlađa od 14 godina, u osam slučajeva su lica od 14 do 18 godina, a ostali oštećeni su stariji od osamnaest godina;

U Tabeli 1. dati su podaci o broju osuđenih lica po godinama i ukupno u posmatranom periodu, kao i vrsta i visina dosuđene kazne.

---

<sup>43</sup> Republički zavod za statistiku (05.04.2013.) Punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji, 2011., 2010., 2009., 2008. i 2007. Preuzeto sa: <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=146>

**Tabela 1.** Osuđena lica, vrsta i visina kazne u periodu od 2007. do 2011. godine

|        | Uku-<br>pno<br>osuđe-<br>nih lica | Vrsta kazne         |       |      |     |     |     |    |   | Uslovna<br>osuda | Oslobo-<br>đeno od<br>kazne |
|--------|-----------------------------------|---------------------|-------|------|-----|-----|-----|----|---|------------------|-----------------------------|
|        |                                   | Zatvor (u godinama) |       |      |     |     |     |    |   |                  |                             |
| Godina |                                   | 15–20               | 10–15 | 5–10 | 3–5 | 2–3 | 1–2 | 1  |   |                  |                             |
| 2007.  | 71                                | 1                   | -     | 6    | 22  | 10  | 14  | 11 | 5 | 2                |                             |
| 2008.  | 88                                | -                   | 4     | 8    | 10  | 15  | 21  | 30 | - | -                |                             |
| 2009.  | 77                                | -                   | 4     | 12   | 15  | 13  | 12  | 21 | - | -                |                             |
| 2010.  | 62                                | -                   | 4     | 15   | 15  | 6   | 14  | 5  | 2 | 1                |                             |
| 2011.  | 59                                | -                   | 4     | 13   | 13  | 10  | 8   | 11 | - | -                |                             |
| Ukupno | 357                               | 1                   | 16    | 54   | 75  | 54  | 59  | 78 | 7 | 3                |                             |

Iz tabele možemo videti da, u posmatranom periodu, dominira kazna zatvora i to kao najčešća kazna se javlja zatvor manje od godinu dana. Postavlja se pitanje da li ovako određenim kaznama može postići specijalna i generalna prevencija, jer kažnjava se ne samo zato što je učinjeno krivično delo, već i zato da se ne bi vršila krivična dela.

## Zaključak

Sva zakonodavstva demokratskog društva štite slobodu odlučivanja u sferi seksualnosti, odnosno pravo na slobodan izbor partnera u cilju istovremenog, obostranog zadovoljenja seksualnog nagona. Svaka prinuda na polni odnos sa neželjenom osobom i uopšte protiv želje nekog lica predstavlja jedan od najtežih oblika napada na ličnost čoveka pa je otuda silovanje krivično delo sankcionisano u svim zakonodavstvima.

Posledice krivičnog dela silovanja kod žrtve silovanja su višesetruke. One se ogledaju kako u telesnim povredama, veneričnim i drugim bolestima, tako i u psihičkim traumama i problemima komunikacije i u najbližoj sredini. Žrtve silovanja doživljavaju gubitak kontrole nad sopstvenim životom, nemogućnost i vrlo često odsustvo smisla življenja i gubitak samopouzdanja.

Društvo, a pre svega zakonodavac i pravosudni organi moraju da doprinesu suzbijanju ovog krivičnog dela. Zakonodavac bi trebalo da donju granicu kazne zatvora za ovo krivično delo poveća od 2 na bar 5 godina zatvora, a da za najteži oblik ovog krivičnog dela predvidi doživotnu kaznu zatvora.

Pravosudni organi bi na polju kaznene politike morali da budu strožiji imajući u vidu da u periodu od 2007 do 2011. godine je samo u jednom slučaju dosuđena kazna zatvora između 15 i 20 godina, a u ostalih 344 slučaja izvršiocima ovog krivičnog dela dosuđene kazne zatvora su znatno niže, najviše

dosuđene kazne zatvora su manje od 12 meseci izvršiocima ovog krivičnog dela.

Smatram da bi društvo moralo da nađe načina pre svega preko sredstva javnog informisanja da u cilju prevencije na najadekvatniji način, iznoseći dužinu trajanja kazne za izvršeno krivično delo silovanja i osudom, doprinese smanjenju izvršenja ovog krivičnog dela.

### **Mirjana Ristić**

A graduate police officer, a Police Department in Niš

## ***The crime of rape in the law of Republic of Serbia***

### ***A b s t r a c t***

The main goal of this paper is to present the crime of rape as a basic criminal act in a group of sexual offences. Despite the fact that this crime is set low in the statistics of total number of criminal offences, a high dark number, grave consequences for the victim and brutality with which it is performed are some of the reasons of its profound study. The paper discusses the historical development of the crime of rape in Serbia, its definition and basic characteristics in our positive legal criminal law and the statistics being related to the number of reported adult persons, as well as the sentenced persons in the period from 2007 to 2011. Beside that, there is shown the type and level of sentences referring to the sentenced persons as well as the age of sex victims in the same period.

*Key words: rape, coercion, resistance, a rape victim, punishable by*

### ***Literatura***

1. Atanacković D., (1981) Krivično pravo: posebni deo, Beograd, Privredna štampa.
2. Blagojević B., (1996). Aktuelna sudska praksa iz krivičnog prava, Beograd, Poslovni biro.
3. Bošković A., (2003). Krivičnopravni aspekti krivičnog dela silovanja. *Bezbednost*, 45 (6), str. 950–966.
4. Cvetković V., (2006). Krivično delo silovanja iz člana 178 KZ RS u: Dragiša Slijepčević, et al. (urednik) Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Srbije 2, Beograd, Intermeks, str. 77–83.

5. Čejović B., (1980). Krivično pravo: posebni deo, Beograd, Privredna štampa.
6. Čejović B., (2002). Krivično pravo: posebni deo, Beograd, Srpsko udruženje za krivično pravo.
7. Đurđić V., Jovašević D., (2010). Krivično pravo: posebni deo, Beograd, Nomos.
8. Jovanović Lj., Jovašević D., (1995). Krivično pravo II: posebni deo, Beograd, Policijska akademija.
9. Lazarević Lj., (1993). Krivično pravo: posebni deo, Beograd, Savremena administracija.
10. Lazarević Lj., (2011). Komentar Krivičnog zakonika, Beograd, Pravni fakultet Univerziteta Union.
11. Lioyd G., Walmsley R., (1989). Changes in rape offences and sentencig, Home office, research study No. 105, London, HMSO.
12. Memedović N., (1988). Krivično delo silovanja u jugoslovenskom pravu, Beograd, Naučna knjiga.
13. Mitrović, G., (1997). Krivično pravo: posebni deo, Beograd, Viša škola unutrašnjih poslova.
14. Pravna enciklopedija, (1985). Beograd, Savremena administracija.
15. Prelević S., (2012). O zločinu i kazni, *Pravo- teorija i praksa*, 29, (10–12), str. 95–106.
16. Smith, L., (1989) Concerns about rape, Home office, research study No. 106, London, HMSO.
17. Stojanović J., (1988). Silovanje, Beograd, Pravni fakultet.
18. Tahović J., (1953). Krivično pravo: posebni deo, Beograd, Naučna knjiga.
19. Krivični Zakonik Republike Srbije, *Službeni glasnik RS*, br. 85/05, 88/05 – ispr., 107/05 – ispr., 72/09, 111/09 i 121/12.
20. Krivični zakonik Socijalističke Republike Srbije, *Službeni glasnik SRS*, br. 26/77, 28/77, 43/77, 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 42/89 i 21/90, *Službeni glasnik RS*, br. 16/90, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/02, 11/02.
21. Republički zavod za statistiku (05.04.2013.) Punoletni učinioi krivičnih dela u Republici Srbiji, 2011, 2010, 2009, 2008. i 2007. Preuzeto sa: <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=146>